

زاخۆ د چاڤين گهړۆكۆ

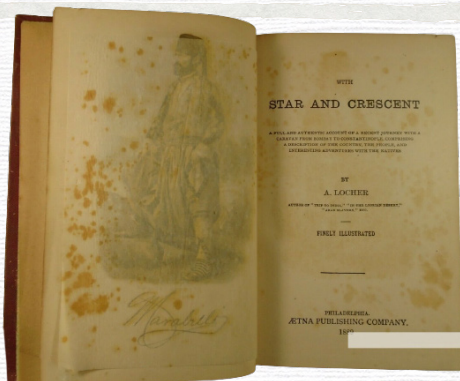
ئهمريكي (ئهي لوكر) ي دا ۱۸۶۸

/ پ.ه.د. غهسان وهليد ئهلجواڊي

د سهردهميين جودا جودادا ب دهان گهړۆكان سهرهدانا كوردستانا باشوور كرينه و د بيرهاتنين خودا گرنگترين رويدانين ب چاف ديتين تومار كرينه و دناڤ وان باژيرين كو بالا نهوان كيشاين، باژيرئ زاخۆ بوو كو دكهڤيته نيزيكي سنۆري ل گهل وهلاتئ توركييا، چيدبيت دوويرا باژيري ژ روپبارئ ديجله ب چهند كيلومهتران ئيك ژ نهگهران بيت كو باژير ژ سهرهدانا ب دهان گهړوكان نهوين ل دويڤ ريرموا رووباري بهرهڤ مووسل و بهغدائ شه چووين بئ بههر مائه، چونكه گهلهك گهړۆكان ل دويڤ رووباري بهردموامي ب گهشتا خوه ددان بئ كو سهرهدانا زاخۆ بكهن يان زي هندهك ژ نهوان ب تتئ بهحسئ هندهك گوندين ل رمخين روپاري كرينه وهك (نيقولا سيووفى)، ئئ نهو گهړۆكين ژ باژيرئ مووسل بهرهڤ توركييا هاتين ريكه خوه ئيخستينه باژيرئ زاخۆ، ژ نهوان (لوكر). ئهم دئ د ئهڤئ گۆتارا خودا بهحسئ گهشتا(ئهي لوكر A. Locher) بو باژيرئ زاخۆ ل سالا ۱۸۶۸ كهين، ئهوي ژ مووسل بهرهڤ نهنازولئ هاتي و ژ وئري بهرهڤ ئيستانبولئ چووئ.

پيزانينين مه سهبارت ئهڤي گهړۆكي زۆر كيمن، ژ بلي هندئ كو ئهوي همر ژ گهنجاتيا خوه حمز ل سهر گهشت و گهريانان ههبوو و سهرهدانا مصر و هندستان و ماداگاسكار و باشوورئ نهڤريقيا و وهلاتئ فارسان (ئيران) و ميسوپوتاميا و سورييا و توركييا كرى و چيدبيت مهره ما سهرهكييا ئهوي ژ ئهڤئ گهشتئ نهو بيت كو ل دويڤ فهرمانا شاهئ فهرنسا(ناپليونئ سيئ ۱۸۵۲-۱۸۷۰) بيت هاتبيت راسپاردن دا كو ههسپين رهنه ژ وهلاتئ نهوان بئ رهنه نهجد و حيجازئ بينيت و چاڤا ئيكي يا گهشتا ئهوي ل سالا ۱۸۸۹ ل ژيرناقئ (With Star and Crescent Antique Middle East) هاته بهلاقكرن.

لوکهر به حسخ خوارنځین خه لکی دکته و دبیژت پراڼیا نهوان بو خوارنا خوه پشتهستن ل سهر بهرهم و دمرامهتخ ناخخوهی دکهن، ههروهسا چینین دوهلمه نند گوشتخ بهرخ و پهز و مریشکان ب زهحفی دخون، دناف بازارئ بجویک باژیری ب بهایین نهوزان دهینه فروتن. پراڼیا خه لکی بازارئ جوهی و مهسحینه و سهرجهمی ناکنجین باژیری ل دویف گوتنا گهړوکی چار هزار کهسن و هژمار موسلمانان د باژیری دا نیژیکه هزار کهسانه.

سهبارت ناهدانیا باژیری، لوکهر زور گرنگی پخ نهاده، چونکی شورها باژیری هه لوهشیایی بوو ژ بلی سهرایا حکومتهتخ کو ژ دوو بورجان پیکدهات، نیک ژئ ژلایق قائمه قامیقه دهاته بکار هینان و یادی زیندان بوو.

سهره رای کیمیا پیزانینین لوکهری لئ نهقان دیتنن وی گرنگییه کا مهزن ل دهف هه کولهران ههیه، ب تاییهت کو هه کولهری پیزانینین خوه ب چاف دیتنه و نهو پیزانینین سهبارت زاخو به حسکرین ل چ جهین دی د گهشتا خوهدا به حس نه کرینه.

لوکهر د گهشتا خوهدا ژ بو زاخو دیار دکته کو نهوی ریکا گهلییخ زاخو دایه بهر خوه (لئ تشتخ نهه تنگاف و پهریشان کرین هه بوونا ریهل و بوشاتییا و جوراجورییا داران بوو، نه خاسمه دناف گه لیدا و نه هغی چهنه دی دیمه نه کن هونه رهنه دی دابوو دهقهری «، ههروهسا پراڼیا جهین خهزالان ل دمردورین باژیری بالا نهوی کیشا بوو و نهوی ب خوه ژئ نیک ژ نهوان خهزالان نیچیر کرپوو و ل دهمغ گه هشتیه قونتارا چیایی بهری خوه دایخ کو باژیر ب شیوهیه کی جوان د دهرزا دناقهرا دوو رهخین گه لیه کیدا هه شارتیه، دهمغ گه هشتیه باژیری پرسایا خانیه کی کرن کو جهین هه می نه دما مین کاروانی نهوی تیدا بکته، لئ بی مفا بوو و ههر جهه کی تیرا بوری بان خه لکی ب حییه تیقه بهری خوه ددانخ، له ورا نه چار بوون خیه تهین خوه ل دهرقهی باژیری دانن.

دناف باژیریدا روویارئ خابووری ب ناخا خوه یا زهلال نهوا وهکو کریستالی بالا نهوی کیشا و ل کنارین روویاری کچین کو جلوه برکین روژه لاتی بین خه ملاندی ب دا قین گهش ل بهر خوه کرپوون، کومبپوون و نهوا زیده خوه خه ملاند بوون و نهوا دهمغ خوه ب خوه شی دبورانندن و دیمه ن نیکجار به خته هومر دیار دکر و نهوین ب که نیقه ناخ بو مایلین خوه دبرن و سهبارت جلوه برکین خه لکی لوکهر دبیژیت کو: نهو جلین جوان و پاقر ل بهر خوه دکهن نه خاسمه نهوین به زن بلند خودانین دیمین روژه لاتی و ل سهر روپ نهوان شینوارین ساخله مییه کا باش دیاره و دیاره کو نهو کچ جوهی بوون، چونکه گهړوک دبیژن کو پراڼیا دانشتییین باژیری ژ جوهیان بوون.

